

EDINOST

Glasilo Slovenskega političnega društva za Primorsko

»V edincih je možno»

»EDINOST« izhaja 2 krat na teden vsako sredo in sabote o poludna. Cena za vse leto je 6 gld., za polu leta 3 gld., za četrt leta 1 gld. 50 kr. — Posamezne številke se dobivajo pri opravištvu in v tračkah v Trstu po 5 kr., v Gorici in v Ajdovščini po 6 kr. — Narodna, reklamacije in inserate prejema Upravništvo, via Terreste, »Nova tiskarna«.

Vsi dopisi se pošiljajo Uredništvu »via Terreste« »Nuova Tipografia«; vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Inserati (razne vrste naznana in poslanice) se zaračunajo po pogodbi — prav eno; pri kratkih oglaših z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

Volitve so pred vratmi!

(Konec).

Magistrat z njegovimi patentiranimi in nepatentiranimi uradniki in sploh pristaši primerjamo lahko velikemu stroju. Kotel in ogenj je v mestnej hiši, kolesca pa ropotajo in tekajo po mestu in okolici z ukazi in nasveti od »višje« magistratne oblasti. Kruh, kruh in kruh! za tega se bore magistratni uradniki in zanj storé vse, kar jim veleavajo gospodarji pod Mihcem in Jakcem; da si kruha prislužijo in nekoliko krajcarjev tudi za vino in morda žganje, tekajo uradniki humilioris ordinis ob času volitev od hiše do hiše z glasovnico in priporočilom kandidata in vsiljujejo zadnjega, kder jim je le mogoče. Tu pa ne menimo zgolj magistratnih pismo-doševalcev, temveč i druge nižje uradničke in beriče, ki se nalašč najmejo ob priliki volitev in one druge magistratni kruh uživajoče osebe v okolici, v podobah kapovih, kojih eni se radi tako spozabijo, da iz nore hvaležnosti do magistrata laško propagando v okolici delajo, rekoč: držati se moramo kruha; magistrat nam ga daje in njemu služimo!

Bebci, to je slab izgovor, ki izhaja zgolj iz vaše požrešnosti in poželjivosti po denarju, ker ako ste v magistratovej službi ter vas on plačuje, plačuje vas z občinskim denarjem, torej z denarjem ljudstva, mej katerim živite kot župani, ne pa z magistratnim; ljudstvo, mej katerim in za katero svojo službo opravljate, to ljudstvo je — slovensko in kot tako ne potrebuje mej seboj vohunov in kukavic; ono ne potrebuje takih županov, ki družega ne žele, nego slabo temu ljudstvu, na roke idoč magistratnim lahonskim manevrom!

Volitve so pred vratmi in od teh volitev je mnogo odvisno prihodnje lice mestnega magistrata in izpolnjenje naših tolíkokrat zahtevanih pravic v šoli in v uradu. Dokler bode mestno krmilo v rokah imela stranka, ki ga ima sedaj, ne spremene se te žalostne razmere, ker vidno je, kam meri in po čem diši ta stranka in kako lepo ve protiaavstrijska mišljenja in laščino mej ljudstvo, zadnja v šole v čisto slovenske okolici širiti. Šole v Rojanu, v Škednji in večina družih v okolici so se spremenile v pravo Babilonijo; v njih se le otroci mučijo in begajo, ne da bi se kaj naučili. — Kaj bi porekli Lahi, ako bi se v florentinske okolici ustanovila slovenska šola z slovenskim učnim jezikom? Mi pa moramo laško mej čisto slovenskimi prebivalci v Rojanu in Škednji trpeti!

Po številjenju živi pod sv. Justa stolpom in je mestnemu magistratu podvržena dobra slovenska tretjina vsega trž. prebivalstva in vendar ne sme, ko Slovenec v ono božanstveno mestno hišo pride, zinoti besedice v svojem jeziku, kajti ako se kaj tacega predrzne storiti, obsipljejo ga s

polno kôpo »ščavov« in svoj jezik mora postaviti na kljuko ter se mora v pričujočnosti teh velikih gospodov posluževati le jezika del koša!

Pač pa — dovoljeno mu je nekaj — namreč v mestno blagajnico davke vplačevati; drugače pa mora slepo slušati magistratove ukaze, naj si bodo še tako nespametni in nepremišljeni.

Od sedanjih volitev je odvisno mnogo, vsaj treba nekoliko to slabo stanjeboljšati, spraviti na mestno krmilo može, kojim bode na srcu blagostanje zastopanega občinstva, ne pa brbljanje čudne čezmorske politike.

Vse to se pa da izvesti le sê združenimi močmi, sê druženiim postopanjem in sê zavestijo, da ni vse jedno, ali nam ukazujejo unanje, nam protivne kukavice, ali nas vodijo može našega prepričanja. Vrste volilcev v četrtem mestnem razredu so se pomnožile s potrdjenjem v volilce onih 380, kateri pripomogo, da se morda tudi v mestu domoljubni svetovalci v mestno zbornico izvole.

Pozor tedaj, volilci! ne dajte se zapeljati nasprotnikom vašim, ampak uže sedaj se posvetujte mej seboj in določite domoljubnega kandidata vaše krvi in prepričanja, kateremu v času volitev dajte i svoj glas.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora.

(Dalje).

Ni še davno, ko se je stavila na levice interpelacija, v kateri so se zoper naš narod britke tožbe čule. Tožbe brez dokazov! Meni, gospôda moja, ni se plemeniti niti viteški zdelo, tožiti bratskega naroda, ki z nami v enej deželi prebiva. Moja interpelacija ni družega rekla, nego: To in to se je zgodilo; prosimo, da se stvar preišče, prosimo, da se sliši glas nepristranskih sodišč, katere naj nam reč razložê, kakor je. To se do sedaj še ni zgodilo, nadejam se pa, da se zgodi v kratkem, kedar se pokaže pravica. Čisto enako nam bo, naj se pokaže večja krivda na katerej strani koli; kajti obsojati moramo odločno vsi, ki nam je na mejsebojnem miru v državi kaj ležeče, take izgrede in naj pridejo od katere strani koli. (Dobro!) in plosk na desni).

Če se nam pa vedno trdi: »Glejte, vse to smo Vam uže zdavnej pravili: tako-le mora priti, tako-le pride in pa še bujše — no, gospôda moja, take besede niso družega, nego izraz zadovoljnosti, da je res tako prišlo, in želja, da bi se še dalje mej saboj ravsali. (Dobro!) Res je tako, na desni.) Zakaj to? Jaz sem se vpričo lepega števila trdih Čehov javno izrazil, da tako rovanje smatram za nesrečo v našem narodu, ker mu je v očeh vse Evrope le na škodo, in naše dobro ime omadežuje. Nikder nam niso na korist, kder se taki izgrede objavijo; ako bi pa moral po prislovici: »iste fecit, cui prodest« vprašati, pač ne vem, koga naj bi zatožil. Spominam se, da je bila poprej neprestana govorica o zatiranji in o vznemirovanji nemškega naroda. Če se potem tako prerokovanje izpolni, takoj zavriščê:

Glejte, tako je! Ali Vam nismo pravili? (Poslanec Pernerstorfer: Kaj pak da!) To je toraj dokaz, da je sedanje ministerstvo vsemu temu vzrok in zaradi tega več ostati ne more ter mora odstopiti in drugemu unaknoti se. Tu imamo, kar nam je bilo dokazati!

Gospôda moja, ne štejte me mej občudovalce sedanje sistema, naravnost Vam pravim, da ne! To sem tudi njegovej ekselenci g. ministerskemu predsedniku v zasobnih pogovorih uže večkrat povedal, da sem z njegovo vlado v mnogem oziru nezadovoljin. Pred vsem drugim moram njemu, in vsemu ministertvu očitati, da se pri vsem svojem početju preveč ozira na »qu' en dira-t-on«. (Kaj pa drugi poreko?) Jaz mislim, da krepko, samozavestno in svojih dolžnosti zavedajoče se ministerstvo mora imeti svoj določen program, in mora vedeti, kaj hoče doseči. Če hoče doseči izvršitev ustave, mora vedno pred očmi imeti, kaj mu ustava predpisuje za dolžnost in tem predpisom mora potem v praktičnem življenji znati pripraviti popolno veljavo, ne da bi se vprašalo: Kaj poreko na Dunaji, kaj časnikarji, in kaj na Nemškem. (Dobro! na desni.) Na to-le: Kaj pa ljudje poreko? se je ministerstvo do sedaj preveč oziralo; to je bila njegova slabost in naša škoda. (Tako je! na desni).

Gospôda moja, tudi druga vrste pritožb se slišijo zoper nas. Tako n. pr. nas tožijo, da zanemarjamo nemščino. Vprašam vas, gospôda moja, kdo pa je temu vzrok? Imeli smo v Čedah deželin zakon, ki je določeval, da se mora vsak dijak na srednjih šolah nemščine kot obligatnega predmeta učiti. Tisti zakom so proglasili tukaj za vsiljevanje družega jezika in so ga s članom 19. ustave popravili. Od slej nadalje se ne sme noben češki dijak v srednjih šolah siliti, da bi se moral nemščino učiti. Tudi se je večkrat prigodilo, da so česke občine, ki so na svoje stroške ustanovile srednje šole, hotele uvesti nemščino za obligatni poduk, od ministertva v tem oziru prepoved dobile in če sem prav po-dučen — ne vem sli je naučni minister tu ali ne — se je pred nekolikimi tedni nekaj takega dekretiralo v Plzenj, kder so mislili nemščino na ondašnjem češki obrtniškej šoli uvesti, pa se jim ni dovolila. (Čujte, čujte! na desni.) Kaj tukaj hoče vlada, gospôda moja? Ali je vlada vzrok, da si postavo in ustavo v tem zmislju tako po besedah toimači, ali pa so tisti gospodje vzrok, ki so član 19. tako skovali. Sicer pa ni še take nevarnosti, kajti ljudje na Českem še vedno zadosti dobro nemščino lomijo. Mnogo nečeskkih polkov je, ki imajo Čehe za podčastnike, zato ker znajo nemški, iz česar lahko sklepate, da je nemščina po Čedah še vedno bolj razširjena, nego pa drugod. Še nekaj družega je, o čemur bom govoril.

V najnovejšem času se mnogo rozlja o nekeji nevarnosti, češ, vojska se ponaroti; vznemirjenje zaradi tega hočejo celo v najvišjih kroglj zbuditi (tako je! na desni), ker si prizadevajo dokazati, da narodnost tudi uže vojaške kroge prešinja in tam za jednoto nevarna postaje. Da, gospôda moja, tak je denašnji čas. Kdor pa to sedanjemu ministertvu podtika, tak se mi zdi otročji. Lahko Vas zagotavljam, da grof Taaffe ni narodnosti napravil, kakor tudi ne narodnostnega prepira. (Veselost in prav dobro! na desni.) On je pri vsem tem nedolžen, kajti ta prepir je bil uže pred njegovo vlado. (Klici na levi: Ne! — na desni: Pač, pač!) Če mi hočete to

utajiti, gospôda moja, reči Vam moram zopet, da ste otročji. (Tako je! na desni). Le spomnite se, kako je Čehom general Koller uro navijal (živahna pohvala in ploskanje na desni), kako je davil in dušil česko časnikarstvo na nezastrihan način in na veliko sramoto liberalne stranke. (Zopetno odobravanje i ploskanje na desni). Ta narodnostni prepir je toraj uže poprej cvetel v polnej krasoti in če sedaj, gospôda moja, hočete po gotovih kroglj z njim strašiti, treba še pomisliti, da imamo armado iz naroda; če je dijak v teku svojih dijaških let postal navdušen Čeh ali pa če se je kot nemški mladenič naučil pri — kako se že imenuje? (Na desni: Komerst! — veselost na desni.) res je, pri komersih »leutsche Worte« peti, kaj mislite, gospôda moja, da se jim naenkrat odpove, kedar v vojsko stopi? To nemško ali česko prepričanje zmuzne se ž njim vred tudi v vojaško sukno. To se ne da predrugati. Stvar bi bila še le tedaj pomenljiva. (Tako je! na desni.)

O tem nečem dalje govoriti; kar se tiče česko-narodnega mišljenja, ki se pri naših vojaki nabaja, Vam povem, da ni nevarno ne za armado in ne za državo. (Klici na levi: Ali pri Nemcih pa?) Naš vojak z svojim českim prepričanjem se bo dvakrat tako hrabro boril za državo (Dobro dobro! na desni.), boril re bo za svojega cesarja in kralja, kateremu je prisegel zvestobo, dvakrat vro se bode boril za svojo domovino! (Dobro, dobro! na desni.)

(Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

Naučni minister baron Conrad je odstopil in bil je na njegovo mesto imenovan dvorni svetovalac dr. Gautsch vitez Frankenthurm, vodja Terezijanske in orientalske akademije.

V proračunskem odseku avstrijske delegacije se je 3. t. m. pričela splošna razprava o rednih troških za vojsko. V sled prašanja poročevalca Matuša je vojni minister obširno razložil zdravstvene razmere v vojski ter z številkami dokazal, da je v zadnjih desetih letih veliko manj vojakov zbolelo in umrlo. On pravi, da je to posebno pripisati poboljšanju prezračevanja, kurjavi itd. Tudi za prirast vojaških zdravnikov je minister imel skrb in žal mu je, da ustanovitvi posebne akademije ogerska vlada ni pritrdila, zato pa je ustanovil stipendije za dobo, dokler ogerska vlada ne sprevidi potrebe take akademije. Kar se tiče nastanovanja, zgodilo se je mnogo, kar se je uvedel dotični zakon, ali minister je v tej zadevi navezan na dobrohotnost dežel. Za stavbo vojašnic si je posebno moravska dežela pridobila posebne zasluge, žalostno pa je v tej zadevi v Galiciji, kder še 12 bataljonov pehote, 39 eskadronov in 6 baterij nema svoje strehe. Minister navaja mnogo dokazov, koliko vpliva imajo stanovanja na zdravje vojakov ter se obrača na gališke poslance, da bi na to vplivali, da njih rojaki dobe boljša stanovanja. Minister dalje govori o različnosti zdravstvenih razmer v posameznih posadkah, o kurjavi stanovališč, razlaga, koliko vpliva ima način urjenja novicev na zdravstvene razmere ter naglaša, da so se za izurjenje novicev po skušenih častnikih določena načela uvedla in kakor izvrstna potrdila, ker so v duhu ljudolju

